

Gillian Vogelsang-Eastwood

Atlas van de **BOR DUUR KUNST**

Een
wereldreis
langs
erfgoed
en stijlen

Gillian Vogelsang-Eastwood

Atlas van de borduurkunst

Een wereldreis langs erfgoed en stijlen

 BOOKS

INHOUDSOPGAVE

DEEL EEN

EEN INLEIDING TOT WERELDBORDUURWERK

Wat is borduren?	8
Materialen en technieken	20
Gereedschap en apparatuur	38

VORIGE PAGINA Detail van verfijnde sjaal met bloemen, gemaakt met een kettingsteek en festonsteek.

LINKS Een omslagdoek uit Rasht, Iran, met een gepatcht bloemenpatroon en geborduurde details in zijde, gemaakt met een kettingsteek (ca. 1876).

DEEL TWEE

Atlas van de borduurkunst

De Amerika's	44	Turkije, het Iraans Plateau	
Noord-Amerika	46	en Centraal-Azië	220
Zuid-Amerika	68	Turkije	222
		Het Iraans Plateau	230
Europa	84	Centraal-Azië	242
West-Europa en Scandinavië	86		
Centraal- en Oost-Europa	100	Het Indische subcontinent	260
Zuid-Europa	126	Het Himalayagebied	262
		India	270
Sub-Sahara Afrika	140	Pakistan	284
Sahel	142	Bangladesh	296
West-Afrika	148		
Centraal-Afrika	158	Oost-Azië	300
Oost-Afrika	162	China	302
Zuidelijk Afrika	170	Mongolië	334
		Japan	340
Noord-Afrika en het Midden-Oosten	176	Korea	352
Noord-Afrika	178		
Het Midden-Oosten	194	Zuidoost-Azië en Oceanië	360
		Het vasteland van Zuidoost-Azië	362
		De eilanden van Zuidoost-Azië	372
		Oceanië	382
		Motievenoverzicht	386
		Bibliografie	392
		Index	395
		Illustratieverantwoording	399

Een negentiende-eeuws Japans zijden
borduurwerk met vliegende kraanvogels
(*tsuru*), een symbool van geluk, een lang leven
en vrede.

Toen mij werd gevraagd of ik interesse had in het schrijven van een atlas van borduurwerk, was mijn eerste reactie: hoe kan ik alles in één boek samenvatten? Er zijn zoveel verschillende soorten borduurwerk: waar houdt het dan op? Wat moet er in zo'n boek? Of lastiger nog, wat zou er weggelaten moeten worden?

Na verloop van tijd werd duidelijk dat het boek gebruikt kon worden om een selectie van de belangrijkste borduurvormen van over de hele wereld te presenteren, met kleine uitstapjes naar enkele (wellicht) meer obscure, maar toch interessante vormen. Het boek is niet bedoeld als een uitgebreide academische analyse (dat zou meerdere delen beslaan). Het is een rondleiding door de fascinerende wereld van het borduren om inspiratie te bieden en om te laten zien dat dit een breed onderwerp is dat vanuit vele verschillende invalshoeken benaderd kan worden.

Bij het nadenken over het schrijven van dit boek was het noodzakelijk om een aantal punten vast te stellen: ten eerste, hoewel er enkele oudere stijlen opgenomen zijn, dateren de meeste voorbeelden uit de zeventiende eeuw en later. Daarnaast richt het boek zich ook noodzakelijkerwijs op borduurvormen waarvan voorbeelden bewaard zijn gebleven.

Achter in het boek vind je een reeks ontwerpen en motieven uit alle delen van de wereld (zie pagina's 386-391) die bedoeld zijn als inspiratie voor je eigen ontwerpen en om je tot verdere creatieve verkenningen te inspireren. Gebruik ze zoals je wilt: als uitgangspunt voor je eigen ontwerpen of als steeksjabloon.

De borduurvormen die je op de volgende pagina's zult ontdekken, nemen je mee op een wereldreis: van Noord-Europa tot de punt van het Afrikaanse continent,

van Japan tot Canada, van de steppes van Mongolië tot de kust van Hawaï. De stijlen zijn geselecteerd om een breed overzicht te bieden van de technieken en soorten die uniek zijn voor die regio. Veel van de opgenomen stijlen zijn historisch van aard, hoewel sommige een opmerkelijke heropleving hebben gekend, terwijl andere nog steeds levendige vormen zijn die vandaag de dag worden beoefend. Op deze manier hoop ik dat dit boek, naast het bieden van een wereldwijd verhaal over borduren, ook de lange en diverse geschiedenis van dit ambacht illustreert.

In de inleiding wordt een overzicht geboden van de algemene ontwikkeling van het borduren om het verhaal dat zich in het hoofdgedeelte van het boek ontvouwt, te kaderen. Natuurlijk is de ontwikkeling van het ambacht in elk deel van de wereld veel complexer en gevarieerder dan op deze pagina's kan worden gepresenteerd, maar een gevoel voor de belangrijkste richting en stromingen zal, hoop ik, helpen om de beschreven wereldwijde vormen in hun context te plaatsen.

Kortom, dit boek is bedoeld als een lust voor het oog en een bron van inspiratie voor de vingers om de vormen uit te proberen en meer te leren over verschillende soorten borduurwerk. Ook wil het verschillende vormen combineren en nieuwe manieren creëren om naar deze langdurige en belangrijke textieltraditie te kijken en deze voort te zetten.

Wat is borduren?

Vrijwel iedereen kent wel iemand die borduurt, of heeft een borduurwerkje in huis of op de kleding. De vraag 'wat is borduren?' is dan ook misschien wat verrassend; iedereen weet toch wat borduren is? Er zijn echter zoveel mogelijkheden, variaties en aanpassingen binnen de wereld van het borduren, dat het vrijwel onmogelijk is om een duidelijke en precieze definitie van de term te bieden.

Het Engelse woord voor borduren is 'embroidery' en kan terug worden gevoerd naar de late Engelse middeleeuwen. De term *embrouderie* zelf heeft echter een Oergermaanse oorsprong. Het Nederlandse woord 'borduren' is afkomstig uit het Middelnederlands en is afgeleid, via het Oudfrans, van een Oergermaans woord dat 'kant' of 'boord' betekent. Dit suggereert dat de term oorspronkelijk refereerde naar het maakproces, het decoreren, of het versterken van een bepaald soort rand.

Verder naar het zuiden van Europa zijn de woorden voor borduren afgeleid van een andere taalkundige traditie. Het Italiaanse woord voor borduren is bijvoorbeeld *ricamo*. Deze term is ontleend aan het Arabische *raqm* (رَقْم), een woord voor een getal of (teldraad)borduurwerk. Afleidingen van hetzelfde Arabische woord zijn te vinden in het Spaans en Portugees (*recamado*), hoewel *bordado* nu de meer algemene term is in beide landen.

Los van de semantiek blijft de vraag bestaan: wat is borduren? Sommige definities die in woordenboeken en online bronnen te vinden zijn, zijn nauwkeurig en concentreren zich op borduren als de kunst van het creëren van

patronen met behulp van steken gemaakt met naald en draad. Andere definities zijn breder en omvatten het algemene gebied van decoratief handwerk. Deze definities stellen vaak dat de term borduren verwijst naar het versieren van textiel met diverse elementen, voornamelijk draden en steken, maar ook met andere elementen zoals kralen, veren, bont, glas, metaal of zaden, en in diverse vormen en technieken die niet noodzakelijkerwijs een naald vereisen. In sommige culturen gebruiken mensen bijvoorbeeld een haak (tambourhaak) in plaats van een naald om een kettingsteek te maken, zoals in Indiaas *ari*-werk (zie p. 273). Er zijn ook borduurvormen waarbij een geslepen metalen strip dienstdoet als zowel naald als draad.

Het is ook mogelijk om naald-en-draadborduurwerk (gestikt borduurwerk) te definiëren op basis van het uiterlijk. Bij teldraadborduurwerk bijvoorbeeld, worden de patronen gecreëerd door steken te maken over een vooraf bepaald aantal schering- en/of inslagdraden in de ondergrond. Teldraadborduurwerk omvat een breed scala aan vormen, zoals te zien is in de verschillende stijlen uit Marokko, Palestina, India en Japan (zie p. 185, 208, 270, 340).

LINKS Deze Palestijnse vrouw uit Ramallah draagt een geborduurde jurk en hoofddeksel, ca. 1898-1914.

RECHTS Detail van een vroeg twintigste-eeuws geborduurd mouwbandje uit China, met een bloemenmotief in kleine Pekingknoopjes en omlijnd met een wit koord.

De term 'vrij borduren' daarentegen, wordt gebruikt om een patroon, ontwerp of afbeelding te beschrijven die wordt gemaakt zonder rekening te houden met de structuur van de ondergrond. Het materiaal van de ondergrond kan van alles zijn, zoals vilt, leer, metaal, geweven stof, keperstof, satijn of fluweel. Vaak wordt het gewenste ontwerp op de een of andere manier op de ondergrond getekend en vervolgens gestikt. Dit soort werk is in veel landen te vinden, het is verweven door de hele wereld, van Mexico tot China.

In deze studie wordt borduren gedefinieerd als de kunst van het versieren van een stuk stof, waarbij een naald (of haak of ander gereedschap) en draad een essentiële, maar niet noodzakelijkerwijs de enige, elementen zijn die worden gebruikt om het ontwerp of patroon te creëren. Dit betekent dat technieken zoals appliqué en patchwork ook onder de algemene term 'borduren' vallen. De term borduren kan dus in de algemene betekenis van decoratief handwerk worden gebruikt.

LINKS Een bedoeïenenvrouw draagt een boerka, versierd met goudkleurige metalen hangers, schelpen, plastic kralen, kettingen en een kralenpaneel langs de onderkant van de sluier.

RECHTS Een feestelijke Russische kraag versierd met zijdegaren en gouddraad, maar ook met halfedelstenen, stukjes parelmoer en parels (1830-1880).

Bracteaten is de algemene term voor een reeks metalen kettingen, munten, schijven, plaquettes, enzovoort, die als versiering op andere oppervlakken worden aangebracht, bijvoorbeeld door ze op een of andere manier op textiel te naaien. Bracteaten worden vaak gebruikt als amulet of talisman en gaan duizenden jaren terug. Sommige van de oudste textielfondsten worden geïdentificeerd door de aanwezigheid van deze metalen voorwerpen nadat de (organische) stof is vergaan.

Voorbeelden van bracteaten en borduurwerk zijn te vinden op jurken uit de Swatvallei (uit de Khyber Pakhtunkhwa-provincie) in Pakistan; op de geborduurde gezichtsluiers die sommige Sinaï-vrouwen in het Midden-Oosten dragen; en op geborduurde kledingstukken die in Centraal-Azië werden gedragen, met name door de Turkmene.

Pailletten en lovertjes vormen een subcategorie van bracteaten en zijn een veelgebruikte vorm van metalen decoratie in Europa, het Midden-Oosten en het Indische subcontinent. In wezen zijn het kleine, glanzende schijfjes, maar een lovertje is gemaakt van een spiraal van draad die is afgeplat en daardoor een karakteristieke inkeping aan de buitenrand heeft. Een paillet is daarentegen een rond schijfje dat uit een stuk metaal is gestanst (zonder inkeping aan de zijkant), hoewel vanaf het begin van de twintigste

eeuw ook vaak exemplaren van cellulose, glas, metaal of plastic worden gebruikt.

Het onderscheidende kenmerk van vogels, veren, zijn er in vele verschillende soorten, zoals dons-, vleugel- en staartvormen. Veren zijn door de eeuwen heen en over de hele wereld een modieuze en populaire vorm van versiering geweest. Soms werden verenschachten bedekt met zijde en vervolgens gebruikt om een gewrichtsmotief of patroon te schetsen, zoals de ijsvogelvieren die in sommige Chinese borduurwerken en sieraden worden gebruikt, om de kleding en accessoires een glanzend blauwe uitstraling te geven.

Edelstenen en halfedelstenen worden al lang gebruikt voor een breed scala aan decoratieve kledingstukken en accessoires, evenals voor artikelen zoals banieren, wandkleden en wandbekleding, om extra textuur en reliëf toe te voegen en tegelijkertijd rijkdom te tonen. Om de stenen aan de stof te bevestigen, kunnen er gaten in worden geboord; er kunnen draden overheen worden gehaald om een stoffen omhulsel te maken (zoals bij *shisha*-werk) of ze kunnen in een metaal omhulsel worden geplaatst dat op de stof is genaaid. Ze worden vooral geassocieerd met koninklijke hoven en religieuze instellingen.

Engels stumpwork

In de zeventiende eeuw werd een unieke borduurstijl met driedimensionale elementen populair in Groot-Brittannië en in andere plaatsen in Europa. Het stond bekend als *embossing* of reliëfborduurwerk, later ook als verhoogd borduurwerk, en vanaf de negentiende eeuw als *stumpwork*.

Stumpwork wordt gekenmerkt door het gebruik van reliëf, vaak gecreëerd door de belangrijkste elementen van het ontwerp op te vullen. Bij deze techniek worden lagen stof, vilt of klonten ruwe vezels op de ondergrond geplaatst. Deze verhoogde gedeelten worden bedekt met stof en/of steken, waaronder losse festonsteken, lang-en-kortsteken, contoursteken, satijnsteken, stengelsteken, evenals het opbinden van draden en verschillende knoopsteken. Er worden reliëfminiaturfiguren gemaakt, zoals dieren, vogels, insecten en zelfs minuscule muziek-instrumenten.

Een ontwikkeling aan het einde van de zeventiende eeuw was de creatie van losse (losstaande) figuren, vastgemaakt op een frame gemaakt van een of meer draden die bedekt zijn met borduursteken. Op deze figuren werden vaak extra elementen aangebracht, zoals veren, kant, stukjes mica, linten, zaadparels, zaadglaskralen, schelpen, pailletten en zelfs mensenhaar. Deze prachtig gedetailleerde figuren werden vervolgens genaaid op het grondmateriaal dat voor het volledige borduurwerk werd gebruikt.

De meeste vormen van stumpwork werden uitgevoerd met polychrome zijden garens op een linnen ondergrond. Er werd gebruikgemaakt van een scala aan reliëfontwerpen en -motieven, waaronder Bijbelse thema's, allegorische onderwerpen (met name de zintuigen of de vier seizoenen) en portretten van vorsten. Stumpwork omvat vaak dieren, vogels, vlinders en florale motieven, evenals gebouwen (vooral paleizen) en landschappen.

In de hoogtijdagen van de zeventiende eeuw werd dit type borduurwerk gebruikt om diverse huishoudelijke voorwerpen te versieren, waaronder spiegellijsten en schilderijen, maar een van de populairste objecten waren dozen of kleine kistjes. Dergelijke dozen werden gebruikt voor het bewaren van sieraden, naaigerei, schrijfgerei, enzovoort. Stumpwork werd geassocieerd met rijke huishoudens waar er tijd en geld was om dergelijk ingewikkeld handwerk uit te voeren.

Aan het einde van de negentiende eeuw was er een heropleving in stumpwork en werd het gebruikt ter versiering van vrouwenkleding en liturgische voorwerpen. Veel later, tegen het einde van de twintigste eeuw, werd het gebruikt voor borduurwerk dat een driedimensionaal

effect vereist. Veel moderne voorbeelden gebruiken draad om geborduurde stof te ondersteunen en zo de verhoogde vorm te creëren. Een andere moderne techniek gebruikt schuimrubber en/of watten als opvulmateriaal, wat een dramatisch driedimensionaal effect creëert.

Een stumpworkpaneel uit het late zeventiende-
eeuwse Groot-Brittannië, waarop twee
vrouwen (één met een spiegel) zijn afgebeeld
in een landschap vol driedimensionale dieren.

LINKS Een Armeense vrouw, ca. 1910, in feestelijke kleding met geborduurde muts, gilet, rok en schort.

RECHTS Een negentiende-eeuws schortpaneel, waarschijnlijk uit Armenië, geborduurd met zijde met kettingsteek en lange-armsteek.

Armeense slabben en schorten

In het westen van Armenië en delen van Oost-Turkije (vooral rond het Vanmeer) droegen vrouwen een vorm van regionale klederdracht, bestaande uit een geborduurde haarband, een wollen sjaal, een geborduurde slabbetje (*krtskal*, *srtanots*) en een lang schort, een *gognots* genaamd, dat versierd was met geweven en geborduurde vormen. De kleding is nu een folkloristisch kledingstuk geworden: gedragen als symbool van cultureel erfgoed, maar niet langer als dagelijkse kledij. De ontwerpen die bij deze kledingstukken horen, zijn nauw verwant aan die van geweven vloerbedekkingen uit dezelfde regio.

De slabben bestaan uit een stuk stof met twee bandjes die rond de nek worden vastgemaakt. De onderkant van de slab werd vaak geborduurd met bargellosteek, baksteensteek of zigzagsteek, evenals koorden.

Het belangrijkste kenmerk van de kleding was de schort; deze was zowel functioneel als decoratief, afhankelijk van de gelegenheid. Sommige schorten waren versierd

met een wandtapijttechnieken, terwijl andere geborduurd waren. De laatstgenoemde variant was gemaakt van katoen of wol voor dagelijks gebruik, terwijl meer uitgebreide bruids- en feestversies gemaakt waren van zijde of een zwaarder materiaal, zoals zijdefluweel, en vervolgens versierd met verfijnd kruissteekwerk of metaaldraadborduurwerk.

De patronen waarmee de schorten werden versierd, bestonden over het algemeen uit gestileerde bloemmotieven of geometrische vormen in verschillende kleuren, die leken op *kilim* (platgeweven tapijten) en vloerbedekking. In sommige gebieden werden schelpen in een bloemmotief aangebracht nabij de bovenrand van de schort. In andere gevallen werden metalen pailletten en strassesteentjes vastgemaakt als amulet om kwade gedachten of gebeurtenissen af te weren.

De schort (*gognots*) werd over het algemeen gedragen met een gekaarde en geweven of gebreide ceintuur, of een metalen riem. In sommige gevallen bevatte de ceintuur ook een geborduurde tekst, zoals 'voor een goede gezondheid'.

Een groot vierkant Iraaks kledingstuk (*charuga*) versierd met borduurwerk met christelijke motieven, zoals het Laatste Avondmaal, de kruisiging, een kruis en kaarsen, en met afbeeldingen van mensen die huishoudelijke taken uitvoeren, zoals feesten en bruiloften. De geborduurde tekst op het bovenste paneel luidt: 'Vrees voor God is het begin van wijsheid.' De charuga werd in 2021 geborduurd door Suzan Sukari.

Charuga's en moerasarabische dekens uit Irak

Er is weinig geschreven over Iraaks borduurwerk, maar het is een populaire techniek die al honderden jaren wordt beoefend. De meeste vormen zijn stedelijk van aard en weerspiegelen invloeden uit India, Iran, Egypte en Europa, naast meer inheemse vormen. Twee van de meest kenmerkende Iraakse borduurvormen zijn de *charuga's* en moerasarabische dekens.

Een *charuga* (*izara*) is een mantelachtig kledingstuk dat bij de schouder wordt geknoopt en over een lange jurk (*chuqta*) wordt gedragen. Ze zijn normaal gesproken ongeveer 100 x 120 cm groot en de kleur van de stof wordt bepaald door de drager: Yazidi-vrouwen dragen meestal wit, terwijl christelijke vrouwen andere kleuren dragen. Er zijn ook verschillende versies voor dagelijks gebruik en voor feestelijke gelegenheden: beide versies zijn geborduurd, maar het is niet verrassend dat de feestelijke vormen rijker versierd zijn. Het borduurwerk wordt uitgevoerd door vrouwen die gespecialiseerd zijn in deze stijl. Veel van het borduurwerk wordt verricht met een kettingsteek en visgraatsteek, evenals een festonsteek en rijsteek. De ontwerpen worden vooraf met de klant besproken en christelijke versies bevatten vaak motieven met religieuze betekenissen.

Het zuiden van Irak is de thuisbasis van de zogenaamde moerasarabieren (*'Arab al-Ahwar'*), die bekendstaan om hun geborduurde dekens (soms ook wel *kelims* genoemd), vooral in de moerassen van de Tigris en de Eufraat.

De dekens zijn ongeveer 180 x 150 cm groot en gemaakt van twee horizontaal aan elkaar genaaide stukken stof. De ondergrond is normaal gesproken een lokaal gesponnen en geweven grove, bruine wol. Het borduurwerk wordt uitgevoerd met een doorlopende kettingsteek, met een naald en wollen garen in verschillende kleuren, waaronder groen, oranje, paars, rood en geel. Eerdere ontwerpen bestaan meestal uit gestileerde geometrische motieven met licht gebogen lijnen, evenals abstracte motieven zoals kikkers, schorpioenen, dadelpalmen, koepels en minaretten. In de jaren 1980 bevatte een groeiend aantal borduurwerken kleine, gestileerde afbeeldingen van mannen en vrouwen, evenals van dieren en bloemen.

Na een opstand in 1991 tegen Saddam Hoessein werden grote delen van de moerassen door de Iraakse regering drooggelegd en raakte de bevolking ontheemd. Hoewel het leven in al zijn vormen terugkeert naar de moerassen, is het onwaarschijnlijk dat de productie van borduurwerk ooit nog op het oude niveau zal komen.

RECHTS Handgesponnen, geweven en geborduurd Arabische deken uit Zuid-Irak, daterend van halverwege de twintigste eeuw.

ONDER Detail van het borduurwerk op twee Arabische dekens, halverwege de twintigste eeuw.

Het Iraans Plateau

Op het eerste gezicht lijkt het misschien wat vreemd om Turkije, het Iraans Plateau en Centraal-Azië samen te voegen, maar deze uitgestrekte regio is al duizenden jaren op vele niveaus met elkaar verbonden: cultureel, economisch, etnisch, politiek en religieus. En de verbindende factor, in het geografische hart van de regio, is het Iraans Plateau.

Het Iraans Plateau strekt zich bijna 2000 kilometer uit, langs bergen en woestijnen, van de oevers van de Tigris in het huidige Irak tot die van de Indus in Pakistan, en van de Kaspische Zee in het noorden tot de Perzische Golf en de Arabische Zee in het zuiden. Duizenden jaren lang fungeerde het plateau als een doorgangsroute voor reizigers en migranten tussen Centraal-Azië in het noorden, het Midden-Oosten in het westen en het Indische subcontinent in het oosten. Vanaf de elfde eeuw na Christus bezetten Turken uit Centraal-Azië, die over het Iraans Plateau migreerden, het Anatolisch Plateau en gaven hun naam aan het huidige land. De geschiedenis van het borduren op het plateau is er dan ook een van lokale ontwikkelingen en zeer diverse invloeden van buitenaf.

Een meisje op het eiland Qeshm, Iran, gekleed in traditionele kleding, waaronder een broek met geborduurde banden rond de enkels (2015).

Nepalese borduurkunst

Nepal ligt hoog in de Himalaya. Hoewel Nepal meer bekendstaat om zijn geweven en bedrukte textiel, zijn er enkele borduurvormen die de technieken onthullen die kenmerkend zijn voor dit land, waar het in de wintermaanden erg koud kan zijn. Nepal staat dan ook bekend om zijn gewatteerde kledingstukken, waaronder jassen en mantels die volledig met rijgsteken zijn gestikt, terwijl de randen zijn versierd met grote, geometrische patronen in dezelfde steek.

Een andere vorm van Nepalees borduurwerk is Kathmandu-borduurwerk. Het wordt vaak geassocieerd met wollen omslagdoeken versierd met bloem- en bladmotieven, gemaakt van felgekleurde wollen of zijden draden, bewerkt met ari-haken. Dit type borduurwerk wordt ook geassocieerd met Kasjmir en delen van India.

Doordat het geboorteplaats is van Siddharta Gautama, de Boeddha, vormt religie een belangrijk aspect van de Nepalese cultuur en erfgoed, met het boeddhisme en het hindoeïsme als de twee belangrijkste religies in het land. Borduurwerk wordt gebruikt voor religieuze voorwerpen, waaronder *thangka's*: Tibetaans-boeddhistische wandkleden die beschilderd of geborduurd zijn.

Geweven en geborduurde wandkleden die te koop zijn in Kathmandu, Nepal.

Leren schoenen en borduurwerk van de Mochi

Pakistan staat al lang bekend om geborduurde leren artikelen, waaronder sandalen en schoenen, maar ook om zadelbedekkingen voor kamelen, schedes, zwaardriemen, en handschoenen en riempjes voor de valkerij. Dit werk werd met name uitgevoerd door de Mochi-gemeenschap, die nog steeds hoog aangeschreven staat om hun leerbewerking (zie p. 281). Sommige steden staan vooral bekend om geborduurde leren schoenen, zoals slippers (*khussa*) en schoenen (*jutti*). Beide soorten schoenen worden gemaakt van koeienleer (wat een probleem kan vormen voor hindoeïstische klanten) en zijn gebordurd met goud- of zilverdraad. Het ontwerp wordt meestal eerst geschetst op een stuk papier, dat vervolgens op de bovenkant van de slippers of schoenen wordt geplakt. De contouren van het ontwerp worden vervolgens aangegeven door een reeks gaatjes in zowel in het papier als het leer te maken. Deze gaatjes worden vervolgens gebruikt om de gewenste borduurpatronen te creëren.

Bij duurdere schoenen wordt het borduurwerk met goud- en zilverdraad op de binnenzool van de schoenen of sloffen aangebracht. Dit wordt gedaan omdat de meeste mensen hun schoenen uittrekken bij het betreden van een huis of moskee, waardoor het 'extra' metaaldraadborduurwerk voor iedereen zichtbaar is.

De jumlo-jurk

Kohistan (Land van de Bergen) is een algemene naam voor de bergen en valleien in het noordoosten van de provincie Khyber Pakhtunkhwa in Noord-Pakistan. Tot de aanleg van de Karakoram-snelweg in 1978 was een groot deel van deze regio vrijwel ontoegankelijk voor buitenstaanders.

Kohistan staat bekend om een scala aan geborduurde kledingstukken en objecten, variërend van kleine tasjes tot wapenhoezen, allemaal gebordurd met een kleine kruissteek, zichtbaar decoratief stopwerk en tentsteek.

De geborduurde kledingstukken omvatten een zwarte jurk (*jumlo*) met lange, wijde mouwen en een zeer korte, geplooid rok. Het borduurwerk bevindt zich op het lijfje en de mouwen, en bestaat uit herhalende geometrische patronen van verschillende moeilijkheidsgraden, voornamelijk in rood, zwart en wit. Verder is de jurk versierd met diverse objecten, waaronder kralen, knopen, kettingen en munten, die op de ondergrond zijn genaaid.

LINKS Een paar delicate leren schoenen versierd met goudborduurwerk (Mochi) op de hiel, de voorvoet, de tenen en de binnenzool.

RECHTS De volledige kleding en enkele details van een grote, geborduurde jurk (*jumlo*) uit de regio Kohistan in Pakistan. Het lijfje en de mouwen zijn rijkelijk gebordurd met herhalende geometrische patronen in zijden draden, evenals aangebrachte knopen, schijfjes, munten en kralen.

China

China is een uitgestrekt land dat grenst aan veertien buurlanden en dat zich over vijf tijdzones uitstrekt. Door de tijd heen werd borduurwerk veelvuldig gebruikt om een scala aan voorwerpen te versieren, van kleding en meubelstukken tot harnassen, vlaggen en banieren voor militair gebruik en altaarkleden voor religieuze doeleinden.

Gezien de omvang van China en zijn lange en rijke geschiedenis is het niet verwonderlijk dat Chinees borduurwerk complex en soms verwarrend is. Dit komt door de grote verscheidenheid aan technieken, stijlen en ontwerpen die in de regio worden gebruikt, en door de vele veranderingen die in de loop der tijd hebben plaatsgevonden.

Enkele van de vroegst bewaard gebleven voorbeelden van borduurwerk die in China zijn ontdekt, zijn afkomstig uit een graf in Mashan, in de provincie Hubei, Centraal-China, en dateren uit de Zhanguo-periode (vijfde tot derde eeuw voor Christus). Andere stukken zijn opgegraven op de vindplaats Pazyryk (nu in Siberië, Rusland) en dateren uit de vierde en derde eeuw voor Christus. Al deze stukken zijn met een kettingsteek op een zijden ondergrond geborduurd en bevatten krullende bladmotieven en gestileerde vogels in verschillende kleuren. Latere voorbeelden, daterend uit de vierde tot en met de elfde eeuw na Christus, zijn onder andere gevonden in de boeddhistische grotten van Dunhuang. Tot de ontdekte schatten behoren vele documenten en schilderijen, evenals textiel, waarvan sommige geborduurd waren.

Chinees borduurwerk omvat zowel Han- als Mantsjoe-stijlen, evenals etnische en regionale vormen. Slechts een selectie van deze verschillende tradities kan hier worden belicht, maar deze beogen een beeld te geven van de breedte en rijkdom van Chinees borduurwerk, zowel uit het verleden als in het heden.

Een moeder in jasje met geborduurde mouwen draagt een jong kind in een uitgebreid geborduurde draagzak.

Geborduurde tops uit Atjeh en Gayo

De bevolking van Atjeh woont voornamelijk in de hooglanden van de noordpunt van Sumatra, Indonesië. Tot de verschillende traditionele kledingstukken die vrouwen dragen, behoort een mouwloos shirt van katoen, dat in twee delen is geborduurd. Bij de oudere shirts, die gemaakt zijn van zeer donkerblauwe of zwarte stof, is het bovenste deel vaak versierd met lijnen van individuele geometrische motieven, zoals sterren en zonnestralen, geborduurd met zilverdraad (kettingsteek), terwijl het onderste gedeelte onversierd is gelaten. De ongedecoreerde stof zorgt voor een opvallend contrast met het metaalborduurwerk.

Tegen het midden van de twintigste eeuw ontwikkelde de stijl zich verder en nu wordt de bovenkant van de voor- en achterkant van een shirt vaak versierd met herhalende rijen van kleine vierkantjes en andere geometrische motieven zoals stippen en lijnen. Het onderste deel van het kledingstuk is meestal versierd met rijen verbindende driehoeken, zigzaglijnen, en andersoortige lijnen. Een populaire kleurencombinatie is rood, groen en geel, en er is vaak een zwarte katoenen band aangebracht voor extra contrast.

Mannen in Atjeh dragen doorgaans lange, zwarte overhemden met hoge kragen. De kragen en de halsopening aan de voorkant zijn vaak versierd met metaaldraadborduurwerk (zowel met het opbinden van draden als met een kettingsteek). Zowel voor mannen als vrouwen wordt het borduurwerk uitgevoerd door professionele mannelijke borduurders, vaak van de Gayo (een naburig volk), in plaats van de Atjehers. De oudere versies worden meestal met de hand geborduurd, terwijl vanaf halverwege de twintigste eeuw machinaal geborduurde versies steeds gebruikelijker werden.

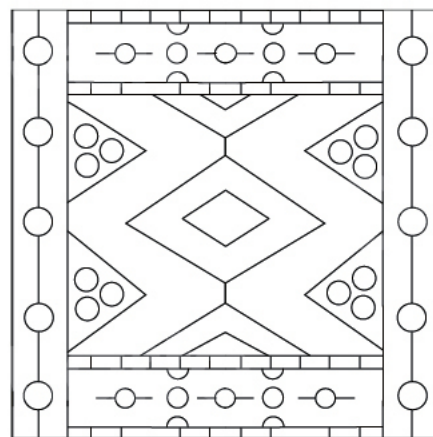
Een grote groep mannen, vrouwen en kinderen uit Atjeh en Gayo voert een traditionele Samandans uit in felgekleurde kleding met geborduurde versiering en details van appliqué. Het feest vond plaats in de provincie Atjeh in 2017, nadat UNESCO de dans in 2011 tot immaterieel cultureel erfgoed had verklaard.

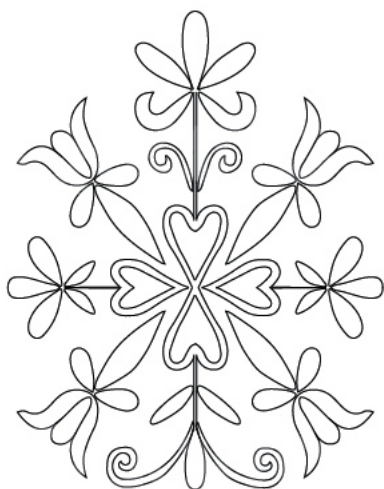

Motieven- overzicht

De volgende pagina's bevatten een selectie van ontwerpmotieven, afkomstig uit de verschillende textieltradities die in de Atlas worden besproken. Neem deze als inspiratie voor een volgend borduurproject: ze kunnen als uitgangspunt dienen voor een eigen ontwerp, of kopieer simpelweg een motief, vergroot het ontwerp naar wens en gebruik het sjabloon als leidraad.

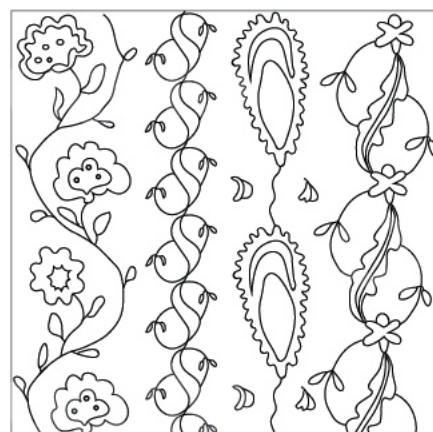
Noord-Amerika,
Métis-borduurwerk (p. 56)

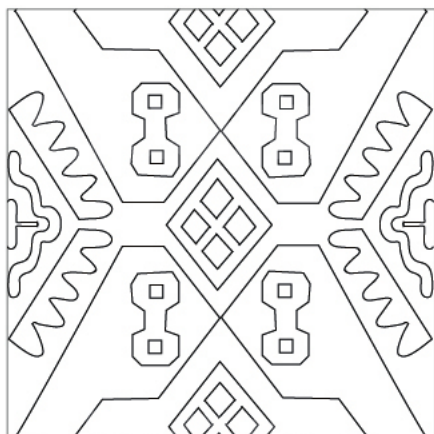
Noord-Amerika,
Métis-borduurwerk (p. 56)

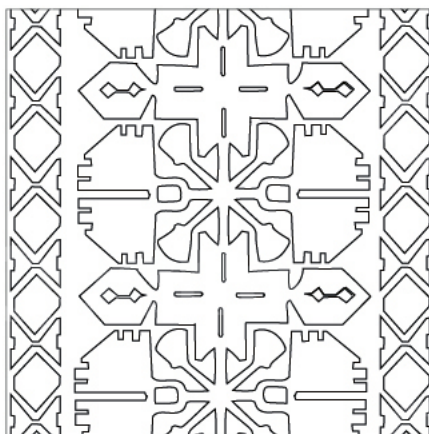
Noord-Amerika,
Deerfield-borduurwerk (p. 64)

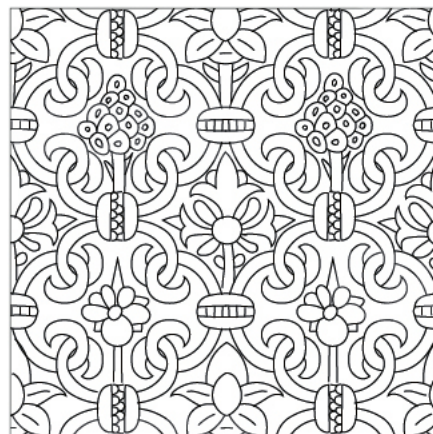
Noord-Amerika,
colcha-borduurwerk (p. 65)

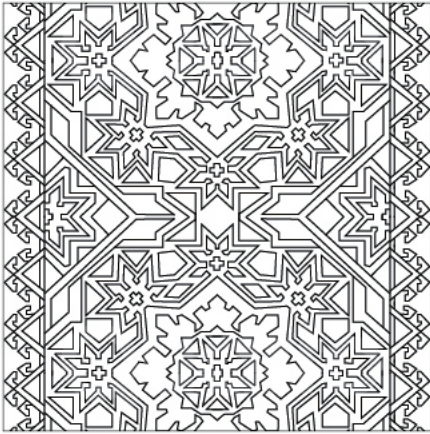
Zuid-Amerika,
Mexicaanse merklappen (p. 70)

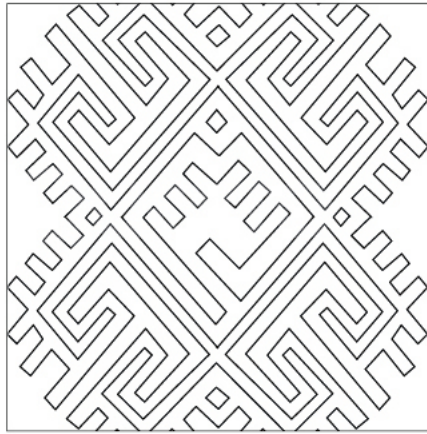
Zuid-Amerika,
Huipil (p. 76)

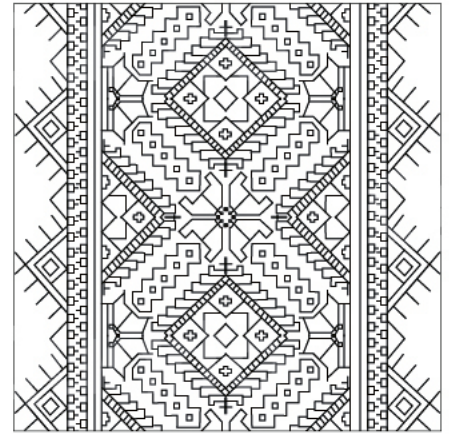
West-Europa en Scandinavië,
blackwork (p. 88)

Centraal- en Oost-Europa,
Polen (p. 107)

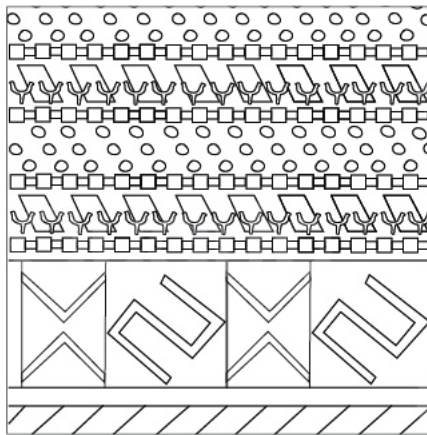
Centraal- en Oost-Europa,
Oekraïne (p. 108)

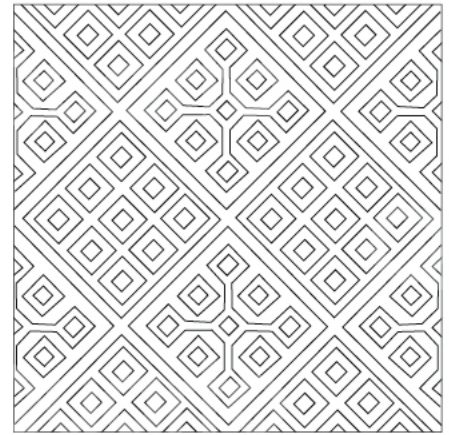
Centraal- en Oost-Europa,
Hongarije (p. 112)

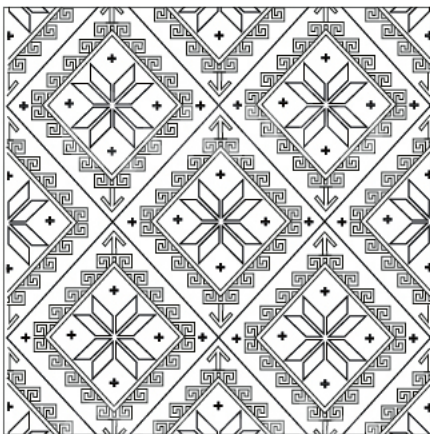
Centraal- en Oost-Europa,
Hongarije (p. 112)

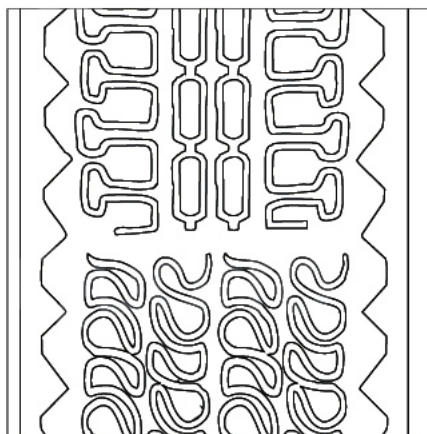
Centraal- en Oost-Europa,
Roemenië (p. 116)

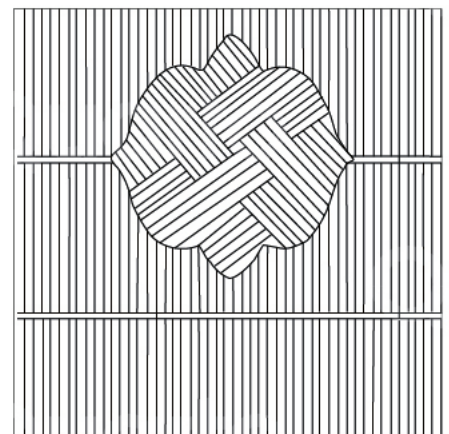
Centraal- en Oost-Europa,
Georgië (p. 122)

Centraal- en Oost-Europa,
Georgië (p. 122)

Sahel,
Wodaabe-borduurwerk (p. 147)

West-Afrika,
babban riga (p. 152)

Colofon

Published by arrangement with Quarto Publishing Group plc

This book was conceived, designed, and produced by Quintessence, an imprint of The Quarto Group
1 Triptych Place, Second Floor
London SE1 9SH
www.quarto.com

Oorspronkelijke titel: *The Atlas of World Embroidery, A Global Exploration of Heritage and Styles*
Tekst: Gillian Vogelsang-Eastwood
Design: Nicki Davies
Copyright © 2026 Quarto Publishing plc

Voor de Nederlandse uitgave

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
wbooks.com

Vertaling EN-NL

Laura Woolthuis, Sesquipedalious
Met dank aan: Willem Vogelsang

© 2026 WBOOKS Zwolle / de auteur

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.
© c/o Pictoright Amsterdam 2026.

ISBN 978 94 625 8738 0

NUR 655, 680

Afbeelding voorzijde: hoekdetail van een achttiende-eeuwse zijden hoofddoek uit Turkije, geborduurd met zijde en metaaldraad. © Victoria and Albert Museum, Londen